

Analyse | kraka

16. juni 2023

Udenlandsk arbejdskraft har bidraget med 40 pct. af væksten siden 2008

Af Niels Storm Knigge

Udenlandsk arbejdskraft er et tilbagevendende emne i den politiske debat i Danmark. Denne analyse viser, at udenlandsk arbejdskraft har været afgørende vigtigt for udviklingen i vækst og beskæftigelse i Danmark de seneste 15 år.

- Antallet af lønmodtager i Danmark er vokset med 265.000 fra 2008 til marts 2023. I samme periode er antallet af udenlandske beskæftigede i Danmark vokset knap 200.000, og udlændinge udgør dermed $\frac{3}{4}$ af stigningen.
- I samme periode er antallet af selvstændige faldet – den udenlandske arbejdskraft udgør dermed en endnu større andel af væksten i samlet beskæftigelse.
- Det samlede antal præsterede timer er vokset, men det er drevet af udenlandsk arbejdskraft. Antallet af timer fra de danske beskæftigede er faldet, og har dermed bidraget negativt til væksten fra 2008.
- BNP er i gennemsnit vokset 1,25 pct. om året fra starten af 2008 til udgangen af 2022. Produktivitet er den vigtigste bidragsfaktor, men omkring 40 pct. af væksten kan tilskrives udenlandsk arbejdskraft.
- Den udenlandske arbejdskraft har dermed været afgørende for væksten til glæde for virksomheder og de ansatte udlændinge. Men vækstbidraget fra udenlandsk arbejdskraft kan samtidig også komme den øvrige befolkning til gode via det positive nettobidrag til offentlige finanser på både kort og lang sigt.

Kontakt

Ledende økonom
Niels Storm Knigge
Tlf. 4076 7623
E-mail nsk@kraka.dk

Deloitte

Kraka er finansieret af Realdania, Deloitte og en række øvrige bidragsydere. Se kraka.dk

Flere udenlandske lønmodtagere – udgør nu 1 ud af 8

Udgør mere end ¾ af lønmodtagerfremgang siden '08

Negativt bidrag til vækst fra danskeres timer 2008-2022

Udl. arbejdskrafts bidrag svarer til 40 pct. af samlet vækst

1. Sammenfatning

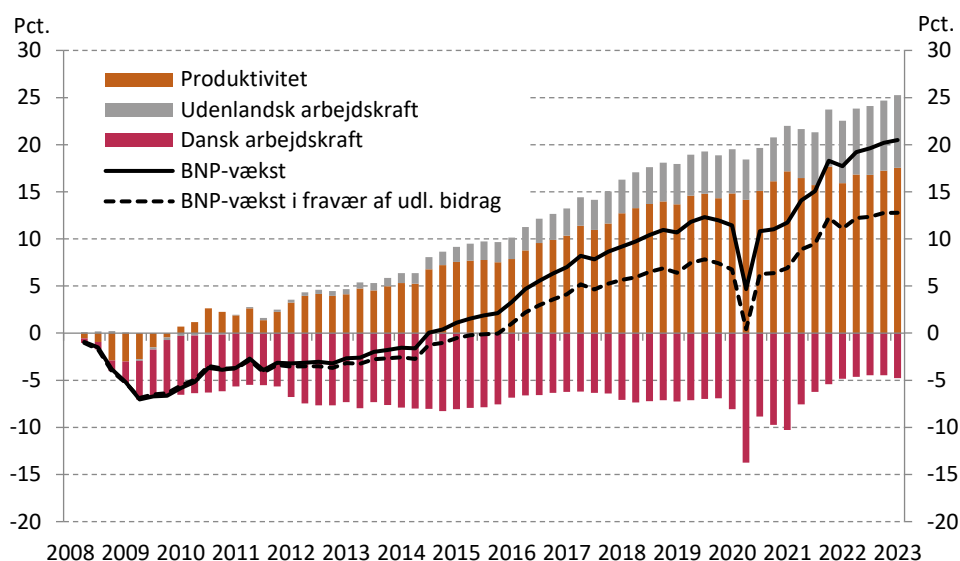
Udenlandsk arbejdskraft indtager en central rolle i dansk økonomi. Det er tiltaget i vigtighed i en længere årrække, og ser man på lønmodtagerne i Danmark, så er det nu cirka 1 ud af 8, som er udlændinge. Den store betydning er medvirkende årsag til at spørgsmålet om udenlandsk arbejdskraft er et centralt emne i den økonomisk-politiske debat.

Tilgangen af udenlandsk arbejdskraft er sket i en periode, hvor der samtidig har været modvind på arbejdsmarkedet i form af den demografiske sammensætning af den danske befolkning. Resultatet er at mere end ¾ af den stigning, der har været fra 2008 til 2023 i lønmodtagerbeskæftigelsen, kommer fra udenlandsk arbejdskraft.

Denne analyse viser, at hvis man samtidig tager højde for det faldende antal selvstændige og udviklingen i arbejdstid, er resultatet at mængden af præsterede arbejdstimer fra danskere har været decideret faldende i perioden. Det har dermed givet et negativt bidrag til den økonomiske vækst, jf. figur 1.

Omvendt har tilgangen af udenlandsk arbejdskraft udgjort et væsentligt bidrag til den økonomiske vækst – hele 40 pct. af den samlede vækst fra 2008 til slutningen af 2022, kan tilskrives udenlandsk arbejdskraft, jf. figur 1. I fraværet af udenlandsk arbejdskraft ville den årlige vækst i BNP være faldet fra 1,25 pct. årligt til blot 0,75 pct.

Figur 1 Akkumulerede vækstbidrag til BNP siden 2008

Anm.: Vækstbidrag og BNP-vækst fra første kvartal 2008 til første kvartal 2023. Det samlede bidrag fra arbejdskraft er fordelt på dansk og udenlandsk, ved at udregne et samlet timetal for udlændinge baseret på tal for fuldtidsbeskæftigelsen.
 Kilde: Egne beregninger på baggrund af Statistikbanken og Jobindsats.dk

Vækstbidrag kan gavne hele befolkningen

En højere vækst fra udenlandsk arbejdskraft kommer ikke kun de udenlandske lønmodtagere og virksomhedsejere til gode. Fordi udenlandsk arbejdskraft på både kort og lang sigt giver et positivt nettobidrag til de offentlige finanser¹, kan den ekstra vækst potentielt komme hele befolkningen til gode.

¹ Se fx Knigge og Lando: "Langsigtede effekter af udenlandsk arbejdskraft", juni 2019 på https://kraka.dk/small_great_nation/langsigtede_effekter_af_udenlandsk_arbejdskraft

2. Udenlandsk arbejdskrafts betydning for dansk økonomi

445.000 flere lønmodtagere siden bunden i 2013

Beskæftigelsen i Danmark er vokset markant de seneste ti år, og sætter i disse måneder rekord efter rekord. Måles fra bunden i 2013 til den nuværende top var der ca. 445.000 flere lønmodtagerbeskæftigede i marts 2023.

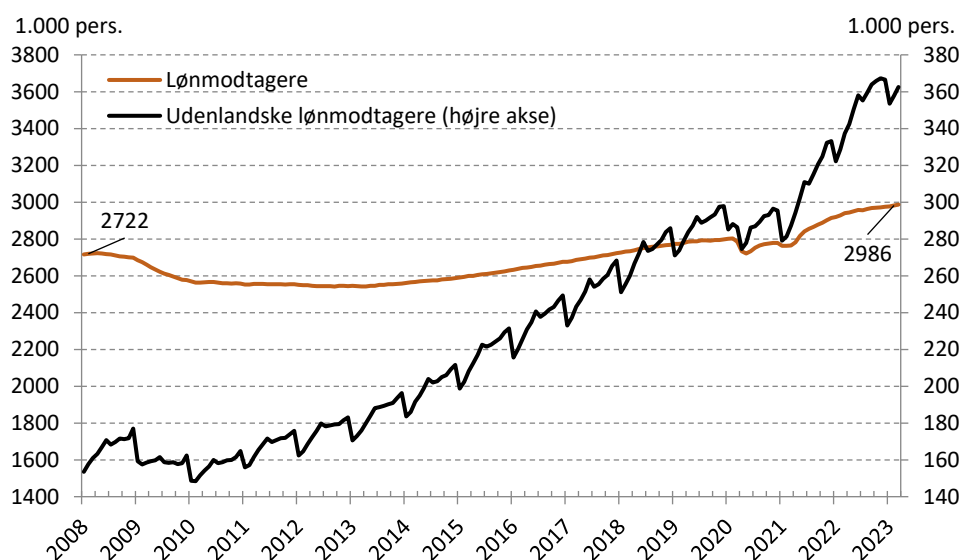
265.000 flere siden seneste top i 2008

En del af stigningen skal tilskrives genopretningen efter den økonomiske krise, der fulgte i kølvandet på finanskrisen i 2008, og sendte beskæftigelsen i bakgear nogle år. Måles ift. lønmodtagerbeskæftigelsens toppunkt i begyndelsen af 2008, er fremgangen til 2023 på ca. 265.000, jf. figur 2.

200.000 flere udl. lønmodtagere – vækst på 125 pct.

En markant del – lige over 75 pct. – af fremgangen i beskæftigede kommer af at der er flere udlændinge beskæftiget i Danmark i dag. Antallet af lønmodtagere med udenlandsk pas er vokset med knap 200.000 personer, svarende til en vækst på over 125 pct. Den voldsomme udvikling får fremgangen på knap 10 pct. i den samlede beskæftigelse til at syne af ingenting sat på ensartede relative skalaer, som det er gjort i figur 2.

Figur 2 Antal lønmodtagere

Anm.: Samlet antal lønmodtagere er sæsonkorrigeret af Danmarks Statistik.
Kilde: Statistikbanken og Jobindsats.dk

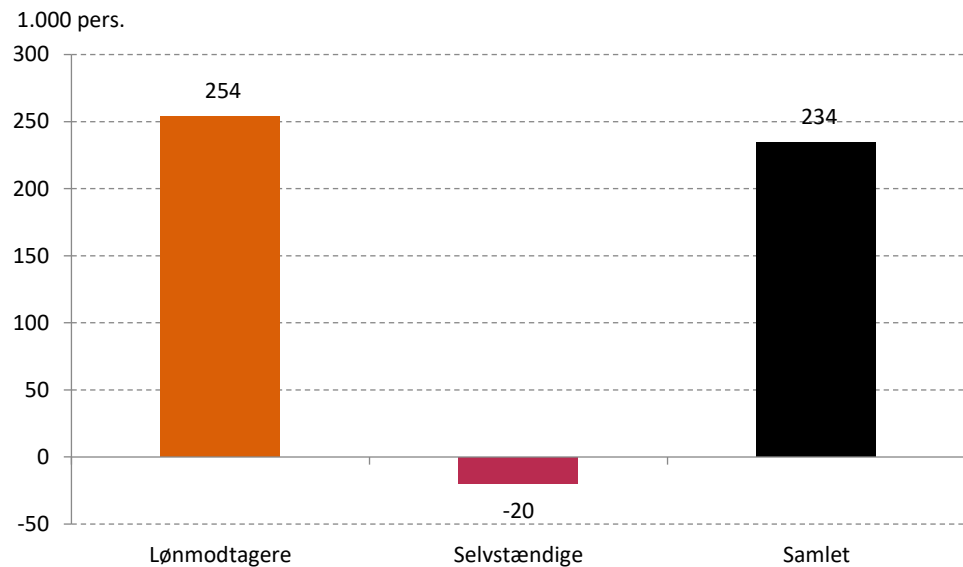
Selvstændige også en del af samlet beskæftigelse

Den samlede beskæftigelse består af lønmodtagere og selvstændige. Selvom den sidste gruppe er klart mindre, er det vigtigt at have øje for udviklingen i antallet af selvstændige ift. konklusioner omkring den samlede beskæftigelse.

Omkring 20.000 færre selvstændige – fald på ca. 9 pct.

Mens antallet af lønmodtagere som beskrevet har været kraftigt stigende siden 2008, så er antallet af selvstændige faldet i perioden, jf. figur 3, der er baseret på det kvartalsvise arbejdstidsregnskab. Samlet er antallet af selvstændige faldet ca. 20.000 hvilket svarer til et fald på lidt over 9 pct. Den samlede beskæftigelsesudvikling er altså knap så positiv, som lønmodtagertallene indikerer.

Figur 3 Ændring i antallet af lønmodtagere og selvstændig 2008-2022

Anm.: Dækker perioden første kvartal 2008 til fjerde kvartal 2022, da der ikke foreligger tal for selvstændige for 2023 endnu.
 Kilde: Egne beregninger på baggrund af Statistikbanken

Selvstændige fylder dermed mindre i beskæftigelsen

Tilbagegangen i antallet af selvstændige betyder, at de fylder mindre i det samlede beskæftigelsesbillede. Som andel af antallet af beskæftigede udgør de godt 6 pct. mod godt 7 pct. i 2008. Effekten er lidt større i timer, da selvstændige indgår med flere timer i arbejdstidsregnskabet end den gennemsnitlige lønmodtager.

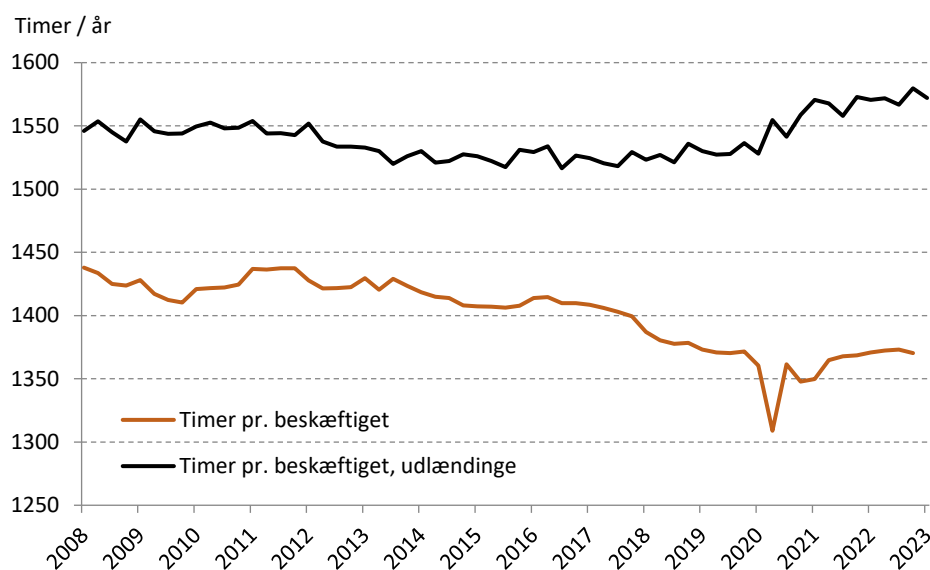
Arbejdstid og beskæftigelse giver antal arbejdstimer

Beskæftigelsen sammen med arbejdstiden udgør tilsammen den samlede mængde af præsterede timer. Ift. den samlede vækstudvikling er det derfor vigtigt også at have øje for arbejdstidens udvikling, da det i sidste ende er det samlede antal præsterede timer, der sammen med timeproduktiviteten giver størrelsen på BNP og dermed er afgørende for væksten.

Timer pr. beskæftiget omtrent uændret ift. 2008

Set over de seneste 15 år har arbejdstiden i Danmark været faldende. Tendensen har især været tydelig efter højkonjunktursens begyndelse i 2013. Antallet af præsterede timer årligt pr. beskæftiget opgjort i nationalregnskabet lå i sidste kvartal af 2022 på ca. 1370, sammenlignet med knap 1440 i begyndelsen af 2008, et fald på knap 5 pct., jf. figur 4.

Figur 4 Årlig arbejdstid per beskæftiget

Anm.: Antallet af timer pr. beskæftiget i nationalregnskabet sat ift. udlændinges timer opgjort via tallet for fuldtidsbeskæftigede i Jobindsats.dk, hvor en fuldtidsbeskæftiget er 160 timer / måned.

Kilde: Statistikbanken og Jobindsats.dk

Tal på let øget gns. arbejdstid for udl. lønmodtagere

De udenlandske beskæftigede har generelt en lidt højere arbejdstid i opgørelsen fra jobindsats. Udviklingen i arbejdstiden havde en svagt faldende tendens fra 2012 hvorefter det vendte i 2017 og særligt omkring 2020 steg den gennemsnitlige arbejdstid. Det samlede indtryk er derfor at arbejdstiden for udenlandsk arbejdskraft er øget en smule, hvilket øger effekten af den kraftige beskæftigelsesudvikling beskrevet i figur 2.

Fra 2008 til nu måler fra top til top af højkonjunkturer

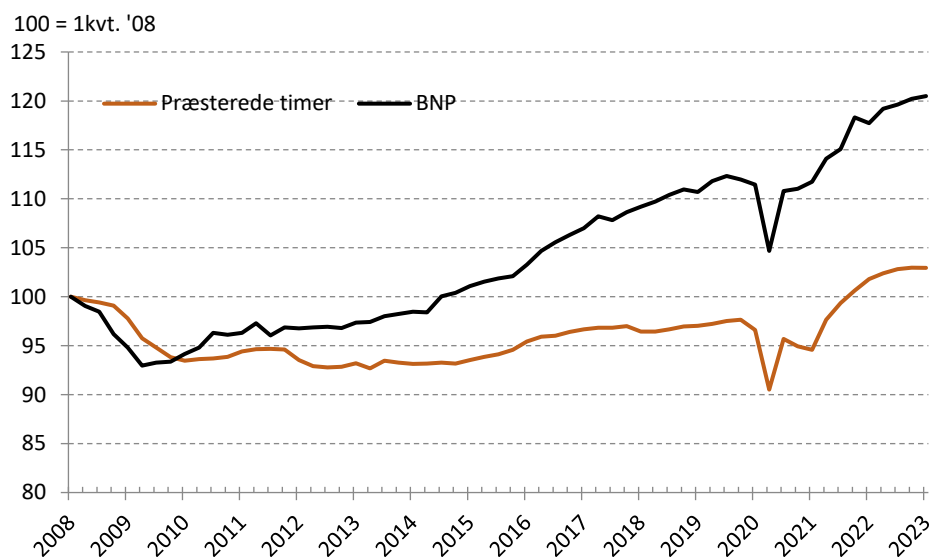
Tilgang af udenlandsk arbejdskraft udgør 40 pct. af væksten

Den nuværende højkonjunktur har været siden 2013, hvis man ser bort fra coronakrisens kortvarige, kraftige tilbagefald i andet kvartal 2020. Mange prognoser peger på at dansk økonomi netop nu befinder sig på toppen af den højkonjunktur, og at der er et omslag på vej. Den seneste højkonjunktur sluttede ved årsskiftet 2007-2008, hvorefter arbejdsmarkedet holdt sig stærkt indtil slutningen af 2008, hvor finanskrisen sendte økonomien i en dyb krise. En sammenligning fra begyndelsen af 2008 til slutningen af 2022 eller begyndelsen 2023 er derfor på lange stræk en sammenligning af toppen af to højkonjunkturer. Når man skal undersøge hvad væksten i den mellemliggende periode har været, kan man derfor med rimelighed sige, at der næppe er tale om konjunkturdrevne fænomener og med større sandsynlighed om en strukturel vækst.

Samlet BNP-vækst på 20 pct. primært fra produktivitet

Det danske BNP er vokset omkring 20 pct. i perioden fra første kvartal 2008 til første kvartal 2023, jf. figur 5. Til sammenligning voksede det samlede antal præsterede timer blot 3 pct., og der har derfor været en betragtelig produktivetsgevinst i den mellemliggende periode. Dette er helt i tråd med, at det over længere tidsperioder især er fremgangen i produktivitet, og i mindre grad mængden af arbejde, som driver den økonomiske vækst.

Figur 5 Udviklingen i BNP og præsterede timer 2008-2023

Anm.: Præsterede timer i Nationalregnskabet.
Kilde: Statistikbanken

7,5 af 20 pct. vækst kan tilskrives udl. arbejdskraft

Set over den knap 15-årige svarer fremgangen i BNP til ca. 1,25 pct. årligt. Men dette tal kunne have været meget lavere, hvis ikke det var for tilgangen af udenlandsk arbejdskraft. Omregner man udviklingen BNP til vækstbidrag fra hhv. produktivitet, timer fra danskere og timer fra udenlandske beskæftigede fremgår det at sidstnævnte kan tilskrives ca. 7,5 pct. point af de 20 pct. vækst i BNP, svarende til et isoleret årligt vækstbidrag på ca. 0,5 pct. til BNP årligt siden 2008, jf. figur 6. Udviklingen i timeproduktivitet har bidraget med 17 pct. point til BNP-væksten, svarende til lige i underkanten af 1,1 pct. årligt i perioden.

Danskeres timers bidrag negativt – ca. -0,4 pct. årlig

Antallet af præsterede timer fra danskere har været faldende, hvilket skal ses i lyset af den demografiske udvikling, hvor mange flere har ramt pensionsalderen end arbejdsstyrken i perioden, som følge af små årgange ikke mindst i midten af 1980'erne, og tilsvarende store årgange i efter Anden Verdenskrig. Udviklingen svarer til at der trækkes knap 5 pct. point af BNP-væksten fra 2008 til 2022, svarende til et vækstbidrag på ca. -0,3 pct. årligt.

Udl. arbejdskraft løfter årlig vækst fra ¾ pct. til 1,25 pct.

Uden bidraget fra udenlandsk arbejdskraft ville den årlige vækst med andre have ligget i omegnen af ¾ pct. årligt frem for 1,25 pct. Tilgangen af udenlandsk arbejdskraft kan dermed forklare 40 pct. af den økonomiske vækst i Danmark i perioden fra 2008 til 2022.

Analysens metoder lægger kapitaleffekt i produktiviteten

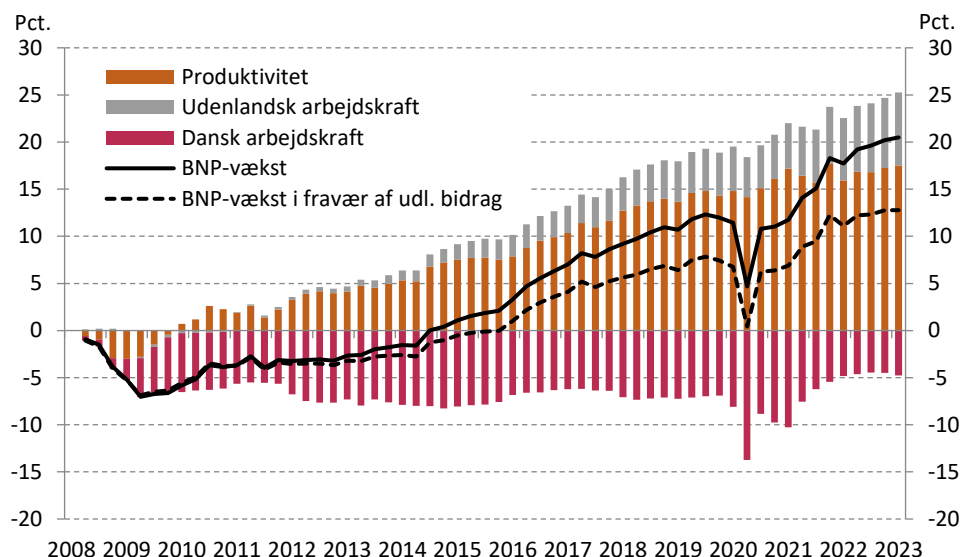
Beregningen i denne analyse opdeler væksten meget groft på arbejdstimer og produktivitet. I produktiviteten ligger således også de udsving der måtte være i kapitalapparatet, hvad enten det er fysisk, intellektuel eller human kapital. Regneprincippet i denne analyse antager implicit, at investeringer i kapitalapparatet følger med tilvæksten af ny udenlandsk arbejdskraft. I en verden uden arbejdskraftindvandring kunne disse investeringer i princippet være brugt på mere kapital pr. (dansk) arbejder, og det kunne have givet en produktivitetsevinst. Der gøres ikke særskilt rede for kapitalapparatets væksteffekter i denne analyse.

Evt. forskelle i produktivitet indgår ikke i analysen

Beregningen tager ikke højde for at forskellige typer af arbejdskraft har forskellig produktivitet. Hvis det er tilfældet, kan en del af det vækstbidrag, som ligger i produktivitet enten skyldes udenlandsk arbejdskraft, eller bidraget fra produktivitet kunne være lidt større, hvis udenlandsk arbejdskraft har trukket produktiviteten ned. Der er imidlertid ikke nogen

entydig måde at fordele produktivitet ud på den enkelte beskæftigede. Det er derfor svært entydigt at konkludere hvor betydelig denne effekt er. Bilaget i afsnit 3 indeholder en diskussion af dette og en følsomhedsberegning, som viser en begrænset svækkelse af udenlandsk arbejdskrafts vækstbidrag, hvis det i stedet antages at produktiviteten er lavere end gennemsnittet for det danske arbejdsmarked.

Figur 6 Akkumulerede vækstbidrag til BNP siden 2008

Anm.: Vækstbidrag og BNP-vækst fra første kvartal 2008 til første kvartal 2023. Det samlede bidrag fra arbejdskraft er fordelt på dansk og udenlandsk, ved at udregne et samlet timetal for udlændinge baseret på tal for fuldtidsbeskæftigelsen.
Kilde: Egne beregninger på baggrund af Statistikbanken og Jobindsats.dk

Højere BNP ikke mål i sig selv

En højere vækst i BNP er ikke et mål i sig selv – og når velstanden fordeles mellem flere, er det heller ikke givet at den højere vækst oversættes til højere velstand for den enkelte. Der er dog en række faktorer som gør at væksten kan komme andre end de udlændinge, som får job, til gode.

Udl. arbejdskraft kan via off. finanser komme alle til gavn

I den forbindelse er især effekten på de offentlige finanser værd at fremhæve. Som en række analyser viser, herunder tidligere Kraka-analyser², så giver udenlandsk arbejdskraft både på kort og lang sigt et positivt nettobidrag til de offentlige finanser. Dermed bliver det muligt at finansiere mere velfærd, have et lavere skatteniveau eller mere generøse offentlige ydelser end ellers. Dermed kan gevinsterne ved udenlandsk arbejdskraft potentielt spredes til hele befolkningen.

² Se fx Knigge og Lando: "Langsigtede effekter af udenlandsk arbejdskraft", juni 2019 på https://kraka.dk/small_great_nation/langsigtede_effekter_af_udenlandsk_arbejdskraft

3. Bilag 1 – Produktivitet for udenlandsk arbejdskraft

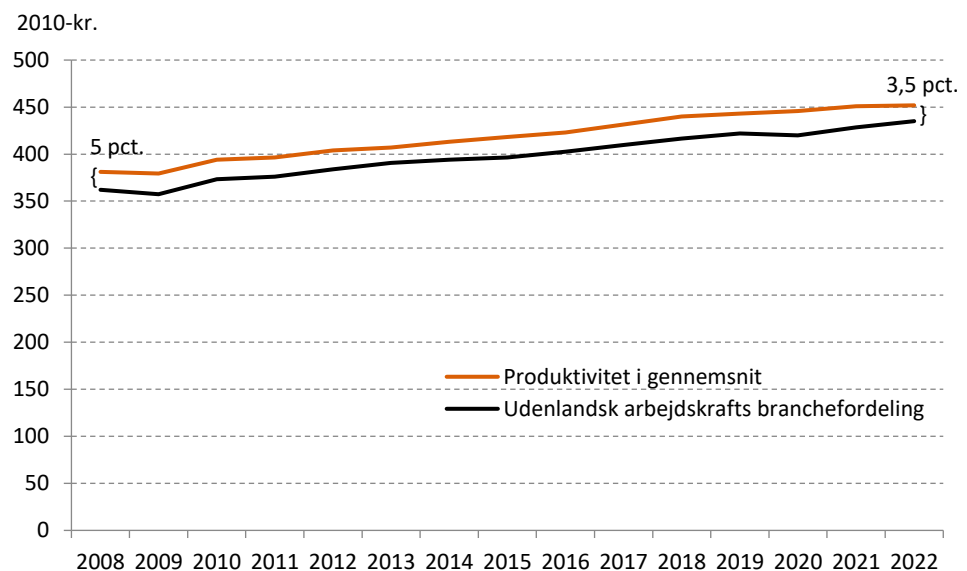
I analysen er væksten opdelt på bidrag fra hhv. præsterede timer og generel produktivitet. Der tages altså ikke stilling til om stigende produktivitet skyldes større kapitalapparat, uddannelse, branchesammensætning, teknologisk fremgang eller andet.

Det anvendte regneprincip fører samtidig til, at udregnede vækstbidrag fra præsterede timer udelukkende bedømmes fra bidraget til mængden af timer – ikke hvorvidt de marginale timer evt. er mere eller mindre produktive end gennemsnittet hidtil.

Det kan potentielt føre til man over- eller undervurderer vækstbidraget fra stigningen i den udenlandske arbejdskraft, da metoden antager at produktiviteten er den samme, som den er for dansk arbejdskraft. Hvorvidt det er tilfældet, er ikke muligt at give et fyldestgørende svar på, da man grundlæggende ikke kan måle den enkelte medarbejders produktivitet direkte.

Der er store forskelle på produktiviteten fra branche til branche – en kilde til forskel i produktivitet, som kan måles, er derfor branchefordelingen af udenlandsk hhv. dansk arbejdskraft. Generelt fylder udenlandsk arbejdskraft mere i brancher som landbrug, industri og bygge- og anlægsbranchen, mens de fylder mindre i handel, og brancher domineret af den offentlige sektor (sundhed, undervisning og lignende). Generelt giver den anderledes branchesammensætning kun et begrænset bidrag til forskel i produktivitet – det vægtede gennemsnit for udenlandsk arbejdskraft følger det samlede gennemsnit tæt, og forskellen er endda indsnævret en smule siden 2008, jf. figur 7.

Figur 7 Timeproduktivitet i Danmark

Anm.: Timeproduktivitet i nationalregnskabet sat overfor et vægtet gennemsnit for udenlandsk arbejdskraft, baseret på den udenlandske arbejdskrafts branchefordeling og timeproduktiviteten i de enkelte brancher.

Kilde: Egen beregning på baggrund af Statistikbanken og Jobindsats.dk

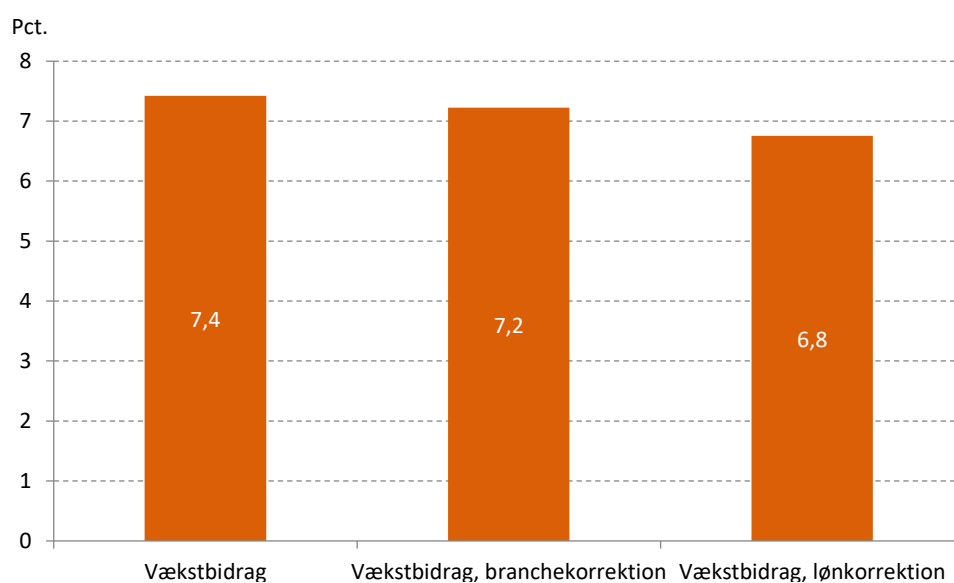
Generelt får udenlandsk arbejdskraft en lavere løn end dansk arbejdskraft, som vist i tidligere Kraka analyser³. Det kan indikere en lavere produktivitet. Det er dog også andre faktorer som påvirker lønnen, og det kan ikke udelukkes at udenlandsk arbejdskraft betales mindre af andre årsager end produktivitet.

³ Se fx Knigge og Lando: "Udenlandsk arbejdskraft er meget værdifuldt for Danmark", oktober 2018

I Knigge og Lando (2018) findes en timelønforskul på 9 pct. mellem udenlandsk og dansk arbejdskraft. Hvis man opfatter denne forskel som et mål for forskellen i gennemsnitlig produktivitet, kan der opstilles en alternativ beregning, hvor den udenlandske arbejdskraft bidrager en smule mindre til væksten, svarende til den lavere løn/produktivitet. Anvendes denne justering, falder vækstbidraget fra 7,4 pct. til 6,8 pct. jf. figur 8.

Til sammenligning falder vækstbidraget til 7,2 pct., hvis produktiviteten fra den udenlandske arbejdskraft branchesammensætning anvendes som beskrevet ovenfor. Det ændrer altså ikke grundlæggende ved et meget stort, positivt vækstbidrag fra den udenlandske arbejdskraft selv hvis produktiviteten er en smule lavere end den gennemsnitlige på det danske arbejdsmarked.

Figur 8 Vækstbidrag fra 2008 til 2023 fra udenlandsk arbejdskraft ved forskellige antagelser

Anm.: Se figur 6 for udregningen af det oprindelige vækstbidrag. Øvrige bidrag er korrigeret hhv. jf. branchesammensætningen som beskrevet ved figur 7 og ovenfor denne figur.

Kilde: Egne beregninger